

لہیاں اڈیاں

پڑھیا لکھیا ہونا حیاتی و اشباب اے۔ جیہد اول ایس پاسے رُجھ گیا، اوہدے لئی چنگا بھلا عذاب ہون دے نال نال اک سوادی سفروی اے۔ اجیہا سواد کوئی اُن پڑھ نہیں چکھ سکدا۔

صادق جدوں لاہور نہیں سی آیا۔ اوہنوں دُنیا داپتا ای نہیں سی۔ نئے جیسے قصبے وچ رہندیاں اوہنوں ایہہ احساس وی کدے نہیں سی ہویا پئی اوہ پینڈ وائے۔ اوہناں دا چنگا کھاندا پیندا گھر سی۔ نانا پٹواری، دادا سکول ماسٹر تے پو محکمہ مال وچ کلرک۔ واہ واہتھ شتھ مارلیندا، پڑھے لکھے چٹ کپڑے اکھواندے۔ نانے دادے ایسے قصبے وچ خورے کیہڑیاں پُٹھیاں توں وسدے آرہے سن۔ ایس لئی قصبے دی وسوں وچ اوہناں دی اک تھاں سی، اک سیہان سی۔ خانوادے دے بابے تے۔۔۔۔۔ ہڈھیاں سیانیاں بڑا تڑکے آکھدیاں۔ ”دُھ دُھ ہوندا اے تے پانی پانی۔ اوہناں دے خانوادے وچ آج تک نہ کوئی باہروں آئی تے نہ کوئی گئی۔ ساڈے لہودی لہر شدہ لگی آرہی اے۔“ ساکا چاری اندرواندی۔ میری دھی تیرے گھر تے تیری بھین میرے گھر۔ نہ کوئی رنڈی رونا، نہ کسے نال اٹ کھڑکا۔ امن چین نال حیاتی لنگھ دی۔ تھوڑی بوہتی اک دو جے کولوں شکایت ہوندی وی تے کسے ویلے تے مُک جاندی۔ وگدے پانی نوں بھانویں کتاں ڈانگ سوٹا مارو۔ اوس تے وگدیاں ای رہنا ہوندا اے۔ صادق دے گھر برادری وچ ایہہ بڑی مان والی گل سی۔

ریت دے مطابق صادق اپنے بال پئے توں ای اپنے مامے دے گھر منگیا گیا سی۔ جیوں جیوں وڈا ہوندا گیا۔ لائق فائق ہوندا گیا۔ مُلک دے وڈے تے اُچے کالج وچ داخل ہون دی وجہ کرکے، تے اُنج وی طبعیت داروایتی گھفامٹی لہہ گیا۔ پینٹ شینٹ، بُوٹ جراباں پاکے جدوں انگیس، ساکیں ملن جانداتے مسیر، پھپھیر، ملویر وغیرہ ٹیاراں دے ساہ سنگھن لگ پیندے۔ رُت نے مُونہ مہاندراوی سوہنا دتا سی۔ برادری وچ ویہ شادی، تیل مہندی دے موقع تے اوہدا بوہتا جان نہیں سی ہوندا۔ کیوں جے اوہ پڑھا کل ہون دے نال نال گجھ شرمائل وی سی۔ پرفیروی جد کدی بوہتے سکے تے نیڑے دے کزن داویہ ہوندا تے اوہ بھانویں سدے نوں کتاں وی ٹالدا، پر جانا پئے ای جاند۔ اوس ویلے اوہدے پودی دھون آکڑی ہوئی دُوروں دسدی۔ اکھیاں چمک رہیاں ہونداں ماں تے مامے دیاں ٹوہراں ویکھن والیاں ہونداں دُور نیڑے دیاں ساکنیاں نوں سُنّا کے آکھدیاں۔

”مثالا، جوانیاں مانے، جیوند ارہوے۔ اک اے پرگل وچ دیوا۔ ماں دے کلیجے ٹھنڈرہوے۔“

صادق دی مگیت سَدھی جی عام گھر یلو گوی سی۔ ناں سی نسیم بیگم۔ نسیم بیگم عرف رُت جوانی، مایاں دی ستویں اولاد سی۔ اددوں پہلاں دو بھیناں تے چار بھرا اگر کچھ رُت دے کے کھوہ لیندا رہیا۔ ایسے کرکے جداوہ جتی، صادق دے مامے اوہدا ناں رُت جوانی رکھیا۔ مامے مامی دو ٹواں رُل کے بھین دی جھولی پاندیاں آکھیا:

”لے بھین! ایہہ میرے وَلوں تیتوں خیرای۔ تیری ہو کے جیوندی رہوے۔“

صادق دی عمر اوس ویلے باراں (12) تیراں (13) دے رہیاں دی سی۔ گجھ نہیں سی پتا منگنی دا مطلب کیہ اے؟ ویہ تے دُور دی گل سی۔

ماں پیونے وی ایہہ سوچدیاں پئی تونہہ جوان ہون وچ اُجے چرے مُنڈے نُون پڑھائی ول لاچھڈیا۔ تے پڑھائی وچ ہے وی اوہ چنگا سی۔ رُب جوائی دے مگر فیر بھین بھرانوں دی چوکی لین لگ گئی۔ سارے جیون جو گے ہوئے۔ اوہ نئے بھین بھراٹواں نُون کھڈوندی، سانبھدی ہولی ہولی اُپتی ہو رہی سی۔ اپنے ویہ شیاہ بارے سوچن دا اوہنوں ویہل وی گھٹ ملد اتے نالے لوڑ وی کیہی سی۔ برادری وچوں سب توں سوہنے تے سب توں لائق منڈے نال اوہ منگی ہوئی سی۔ کوئی بولی مارے یا پتا گاوے۔ اوہدی جُستی نُون۔

پوہ ماگھ دے دن، کڑا کے داندو جَن والا پالا۔ سکی ماسی دی گڑی دے ویہ دے دن رکھے گئے۔ صادق ایم اے فلسفہ دے آخری امتحان دی تیاری کر رہی سی۔ سدا آیا۔ اوس بوہت ترے پائے پئی اوہ نہیں آسکدا۔ پر ماں دی اکو ضد۔۔۔! ”توں کتھوں آؤنا اے۔ شریکاں نون دَسنا نہیں پئی توں بوہت پڑھ گیا ایں تے اگے ودھ گیا ایں۔ مَن رساں ریتاں سب ایویں لگدیاں نیں۔ ہوندا ہاں کسے تائے چا پے یا پھوپھی دے دھی پُتر داویہ۔ توں نسیاں آؤنا سی۔ میں تے تینوں نئے ہوندے توں ایسے لئی ٹوڑ دتاسی۔ شکر اے رُب دا۔“

ایہناں دناں وچ اوس اپنی ماں نون اک دن اک کے اکھ ای دتا۔
”ہے تے چ! ٹوڑیا ای اے۔“

اوس دیہاڑے ماں اوہدے نال وٹی وٹی رہی تے اوہدے اُتے وی اداسی چھائی رہی تے دل وچ اکلا پے داہٹ جیہا رہیا۔ اوہ ول ول ٹھنڈیاں سا ہواں بھر داسی۔

پنجاب وچ مہندی دی رات جگراتے دی رات ہوندی اے۔ اوہ کسے نہ کسے طراں رات دے دس وُجے اُپڑ گیا۔ بجلیاں بلل رہیاں سَن، تنبو کنتاں تنیاں ہوئیاں سَن، چہل پہل، ماسی دے گھر بڑی رونق سی۔ دلان وچ وُج گج کے رساں ہو رہیاں سَن۔ گلیاں سُنیاں تے چُپ چان۔ اوہ سدا ہامردانی بیٹھک وچ جانتھا۔ علیک سلیک تے چھیاں شہیاں پے چکیاں تے کھانا ورتایا گیا۔ دلان وچ گاؤن والیاں گڑیاں نُون تے خورے کھان پین داوی ہوش نہیں سی۔ ڈھولکی، ڈھولا، تاڑی تے پٹے۔ اک توں اک چڑھدا پٹالاء کے آرہی سی۔ صادق داسا را دھیان اوہدرا سی۔ لفظاں ول بولاں ول۔ اواز اں تے اواز اں راہیں سُنیاں ول۔ جیہناں ول عام آدمی دا دھیان وی نہیں جاند۔

ایہناں ٹپیاں راہیں تے اوہنوں انج لگا جویں کوئی اوسے نون ای ونگار رہی اے۔ خورے ایہہ اوہدی مگیتِ نسیم سی؟ نہیں، اوہ نہیں ہوسکدی۔ اوہنے اپنے جی نُون سمجھایا۔ اوہدے کول اپنی مت کدوں اے؟ تے دو جے اوہ اُجے مسیں دساں و رہیاں دی ہونی اے۔ ”جھٹی جیہی“، نسیم وچ صادق نون کدے کوئی دکشی نہیں سی نظر آئی۔ گھر والیاں لئی اوہ اوہدی سب کُجھ سی۔ پر اوہدے لئی اوہ کُجھ وی نہیں سی۔ فیر کھڑکدا اک پتا آیا۔

سُوٹ	بُوٹ	جُراہاں	نیم
رُوپ	تہانوں	رُب	دِتا
اُتوں	پڑھیاں	کِتاباں	نیم

”لے بی صادق باؤ۔ ایہہ پتا تیرے لئی آیا اے۔“

صادق تھوڑا شرما جیہا گیا تے ہسن لگ پیا۔ فیراوس ایہہ ٹکڑ کرنا والے مُنڈے نوں، جیہداناں رفیق سی، ہولی جیہا چکھیا۔
 ”ایہہ گڑی ہے کون؟ سمجھدار لگدی اے۔“

”آہو۔ دُوروں نیڑیوں ساڈی پھٹھی دی دھی بھین لگدی اے۔ توں جان داہوئیں گا۔ بھاء سجاد نوں۔ سول ہسپتال وِچ ڈسپنسراے نا! واہ وا پڑھن لکھن والے لوک نیں۔ گڑی بارہویں وِچ پڑھدی اے۔ آکھدی اے ڈاکٹر بنے گی۔“ پنجاب دیاں برادریاں وِچ مرد عورت دا اک دوجے کولوں ایویں اوہلا ہوندا اے۔ کوئی پردا نہیں ہوندا۔ پر فیروی صادق نوں ہُن توڑی پتا نہیں سی پئی اوہناں دے شریکے وِچ اوہ لوک وی ہُن جیہڑے گڑیاں دی تعلیم تے یقین رکھدے نیں۔ اوس دن مگروں تے صادق نوں جویں چٹک جیہی لگ گئی۔ اوہ گلئیں باتیں ماں کولوں سجاد ڈسپنسراے چُکھداتے ماں آختا ہو کے جواب دیندی۔
 ”آخو۔ ہے تیرے دادا کیاں وُلّوں، تیری پھٹھی لگدی اے۔“

پُتر۔ پر پُین ذرا آزاد جیسے لوک۔“
 کیہ مطلب؟۔“ اک واری تے صادق چُکھ ای لیا۔
 ”کڑیاں نوں وی پڑھنے پاؤندے نیں۔“
 ”تے چنگا کر دے نیں۔“

”کھہیہ چنگا کر دے نیں۔ تینوں پتا اے گڑیاں پڑھ لکھ کے کیہ کر دیاں نیں؟“
 کیہ کر دیاں نیں؟

صادق دی چٹنا ہو رو دھ رہی سی۔

”مُوئہ زور ہو جائدیاں نیں۔۔۔ تے فیڑ گڑیاں دے سکول کالج بند ہو جانے چاہیدے نیں۔ صرف مُنڈے ہی پڑھن۔“ صادق نے گل اگانہ ٹوری۔

”مُنڈیاں دی گل ہو رے۔ پر تینوں اوہناں دی کیہ لگ گئی اے؟ توں بھانویں سولّاں (16) پڑھ تے بھانویں ولایت تُر جا۔
 ویاہ تیرا نسیم نال ای کرنا اے۔“ ماں نے پُتر دے دل دی آپ ای پھڑائی۔

”پڑھنے دا ایہہ مطلب نہیں پئی وڈیاں دیاں کیتیاں وِچ کھہیہ پاؤ۔“
 ”ماں! میرا نسیم دا کسے طراں وی جوڑ نہیں بن دا۔“ صادق وی دل دی کھول دتی۔
 ”آؤ کیکھو جے۔ صادق دے پیو ذرا ایہدراؤنا۔ میں نہ آہندی ساں پئی پکھنڈ پے جانا اے۔ اپنے گئیں سُن لو۔“
 صادق دا پیو جیہڑا اُسے ای ویہڑے وڑیا سی۔ پریشان جیہا ہو کے مَچے تے بہہ گیا۔
 ”جھیڑا کیہ اے؟“

”کہند اے میں نسیم نال ویاہ نہیں کرنا۔ اوہ اُن پڑھ اے تے ہان دی وی نہیں۔“
 ”میں تے تینوں پہلے دن ای دسیا سی۔“

میاں بیوی دی آپس وچ چھڑ پئی تے صادق چُپ کر کے باہر کھسک گیا۔ فیرو سے شامی لاہور ٹر گیا۔ فائیل دے امتحان سرتے کھڑے سن تے اتھتھ نوں رہ پھڑ پئے رہیاسی۔

امتحان مکیاں نوں چر ہو گیا۔ صادق نوں گھر جان دی کوئی ایڈمی کالھ نہیں سی۔ کدے کدے چٹھی راہیں خیر خیریت دس دیندا۔ رھپویں دی وجہ ایہہ دسدا کہ کم لہر ہیاواں۔

فیراک دم چٹھی سُنہیا آؤنا بند ہو گیا۔ ماں بیویوں ایہہ تے پتا سی پئی پڑھن لکھن وچ بوہتی دلچسپی لید اے۔ نالے ایہہ خیال وی آؤندا پئی کتے رُسیانہ ہووے۔ مہینے تے مہینے لنگھ گئے۔ اخیر پیو آپ پتا کرن لاہور ٹر گیا۔ یاراں دوستاں نوں کچھیا دُسیا۔ ہوٹل دے سپرنٹنڈنٹ تے فیرکالج دے پرنسپل نوں ملیا دوٹواں اکوگل آکھی۔

”میاں صاحب! منڈے گھنڈے نیں۔ تے نالے امتحان مکیاں مگروں ادارے دی ذمہ داری مک جاندی اے۔ تئیں اپنے طور تے لہ سکدے او تے لہو۔“ فیرکئی چراں مگروں دس پئی جے صادق تے کراچی ٹر گیا سی کم لکھن۔ کتھے گیا کچھ پتا نہیں۔ کم لکھا کہ نہیں لکھا؟“ ”انکل جی! چتتا نہ کرو۔ اوہ کوئی ایٹا ناتے ہے نہیں۔ آپے مُڑ آوے گا۔ دھکے دھکے کھا کے۔“ صادق دے اک نیڑے دے یار نے تسلی دیندیاں آکھیا۔

”کراچی! ساڈے لئی پردیس اے۔ کا کا! او تھ ساڈا دُوروں نیڑیوں کوئی نہیں رہندا۔ اوہ دے کسے یار بیلی دا پتا دسو پتر کوئی تھوہ ٹھکانا؟ میں آپ ٹر جاواں گا کراچی۔ لکھاں گا پتر نوں۔“

صادق علی ولد نصیر علی ولد کبیر علی نوں۔“ اوہ اکھڑ جیہا گیا تے فیر اپنے نال کلاں کردا کراچی جان والی گڈی چڑھ گیا۔۔۔ لہ لکھا کے کچھ چر مگروں صادق دا پیو کراچیوں سکھنا پرت آیا۔

اک وار فیرو عاواں تے اڈیکاں تیز ہو گئیاں۔ آساں ماٹھیاں نہیں سن پندیاں۔ ماپیاں دا ہر نفس آؤندا جاندا صادق صادق آکھدا۔ نسیم ویہاں (20) اکیاں (21) ورہیاں دی ہو کے بوہتا اڈیکن لگ پئی۔ ہر ویلے ہر دن تاگھر رھندی۔ خورے کسے سویرے دے کچے پکے ہنیرے چوں، کسے شام دی دھوڑ چوں اوہدا شہری بابو۔ اوہدا صادق۔ ابھر کے ویہڑے آوڑے۔۔۔ اوہدا شہری بابو تے کوئی نہ آیا پر اک دن اچن چیت اوہدا خط ماپیاں ول آ گیا۔ ماپیاں نوں خط دیکھ کے چاہ چڑھ گیا۔ صادق دی ماں خط سُنن لئی بے چین سی پر جدوں صادق دے پیو نے خط پڑھیا تے اوہدی بے بسی جیہی چیک نکل گئی۔ اوس آکھیا: ”صادق دی ماں خط وچ لکھیا اے پئی تیرے پڑھے لکھے پتر نے ہُن کدی وی ساڈے متھے نہیں لگنا۔“ ایناں آکھ کے اوہ سرسٹی ویہڑوں باہر چلا گیا تے صادق دی ماں دل پھڑ کے بہہ گئی۔ ”ہُن کیہ بنے گا۔۔۔ ہُن کیہ بنے گا؟“

مشق

1- تھلے دتے غلط بیانات نوں صحیح کر کے لکھو۔

الف: افسانے دے کردار حقیقی ہوندے نیں۔

ب: افسانہ صرف لطف لین لئی پڑھیا جاندا اے۔ ایہدا زندگی دے مسئلے نال کوئی تعلق نہیں ہوندا؟

ج: افسانے دی کہانی سچی ہونی چاہیے۔

د: افسانہ پڑھ کے مکمل کہانی کا احساس ہونا چاہیے۔ پڑھنے والے کہانی دے اگلے حصے دی پیاس محسوس نہیں کر دے کہ اگانہہ کیہ ہووے گا۔

ہ: افسانے وچ کوئی اخلاقی سبق نہیں ہوندا تے نہ ای معاشرے دیاں خرابیاں اُتے چوٹ ہونی چاہیے۔

2- افسانہ لمبیاں اڈکیاں دا خلاصہ اپنے لفظاں وچ لکھو۔